

Parar, sentar e pensar unha outra PAC posíbel

Conscientes da transcendencia da actual etapa de deseño da nova Política Agraria Común (PAC) que rexerá a agricultura dos países da UE até 2027, o Sindicato Labrego Galego organizou nos días 2 e 3 de xullo un seminario internacional baixo o título *Máis labregas = Mellores alimentos. Como a PAC diseña as nosas producións, paisaxes e alimentos*. O encontro, celebrado entre o Centro Galego de Arte

As xornadas comezaban con unha mesa titulada *Por unha PAC para as labregas: As loitas sindicais, unha cronoloxía da PAC e da autoorganización e as respostas labregas que evolucionaron en paralelo*.

Gerard Choplin, analista de políticas agrarias dende hai mais de 30 anos, participante na constitución da Coordination Paysanne Européenne en 1986, repasou a evolución das políticas agrarias europeas até a PAC vixente, *“sen lexitimidade social, ambiental ou internacional”*. Sen lexitimidade internacional porque branquea o dumping (exportacións por baixo dos custos de produción) que destrúe economías agrarias de terceiros países; sen lexitimidade ambiental polo seu marco produtivista, dependente do uso masivo de combustíbeis fósiles e agrotóxicos; e sen lexitimidade social por uns criterios que acentúan os desequilibrios favorecendo as producións máis grandes.

Lidia Senra, pola súa parte, apelou á memoria de décadas de loita labrega para tirar aprendizaxes para o presente e máis para o futuro. A que fora Secretaria Xeral do Sindicato Labrego entre 1989 e 2007, e posteriormente eurodeputada, lembrou a insistencia en que labregos e labregas debían ‘modernizarse, producir, competir, exportar’, unha trampa en forma de slogan neoliberal que

pretendía *“promover a competencia entre pares e disolver o que até entón era a comunidade labrega”*. Mentres, as institucións enchían a co rural e a agricultura pero sen dar espazo á voz do campesiñado. *“Todo o mundo falaba de nós pero sen nós”*, dixo Senra, *“e por iso cumpríu elaborar alternativas para a nosa clase”*. Alternativas concretadas na constitución de La Via Campesina e, entre outras moitas, a aposta estratéxica pola Soberanía Alimentaria.

Perspectiva estatal e galega

Unha segunda mesa situouse o momento actual de desenvolvemento da PAC e das súas aplicacións ás distintas escalas administrativas, e o papel dos distintos gobernos.

Andoni García -de EHNE Bizkaia e do Comité Coordinador da Coordinación Europea Via Campesina- criticou unha PAC que continúa sen contemplar instrumentos para a regulación dos mercados. Precisamente, os que permitirían incidir nos prezos e, polo tanto, nas rendas das persoas que traballan na produción de alimentos.

Isabel Vilalba, secretaria xeral do SLG, amosouse pesimista no desenvolvemento da reforma da PAC no Estado Español, continuista cos modelos industriais e produtivistas de enorme dependencia externa de insumos do mercado neoliberal global e das grandes co-

Contemporánea e o Museo do Pobo Galego, en Compostela, orientouse a analizar o impacto que leva anos tendo a PAC no noso sistema agrario e alimentario, e tentar fixar claves e liñas de referencia das mudanzas necesarias para que beneficie, realmente, o acceso a alimentos sans e de calidade a toda a cidadanía respectando a dignidade e importancia dos labregos e das labregas.

mercializadoras. Modelos que son deixan de ser auténticos mecanismos de desposesión dos labregos e das labregas. Ademais, no que toca á aplicación no marco autonómico, Vilalba anotou a sensación de que a Xunta *“non pinta nada”* nas

negociacións en que pode estar presente, e a evidencia de que *“pensa máis nos intereses de catro grandes empresas do que na vida que se desenvolve no territorio, alí onde pequenos proxectos están a producir os alimentos”*.

Pasado, consecuencias e futuro da aplicación da PAC na Galiza. Unha historia de expulsións, desequilibrios e debates evadidos

Alba Díaz Geada, doutora en Historia Contemporánea e investigadora na USC, colocou un punto de referencia no final da Segunda Guerra Mundial, en que diversos teóricos e teóricas colocan o inicio do que se deu en chamar 'a morte do campesiñado'. Foi unha etapa en que as teorías da modernización se instalaron etiquetando as sociedades en desenvolvidas ou subdesenvolvidas "sendo a escala de medida do desenvolvemento o encaixe no modo de produción do capitalismo de consumo". E na Galiza o rexime fascista veu colocar, baixo a consigna 'desarrollista' de 'menos agricultores, mejor agricultura', os cimentos para umha disxuntiva que aínda sofremos: "especializarse -e nunca chegar a ser grande abondo para o mercado- ou abandonar a produción".

Emilio Carral Vilariño, profesor na Área de Ecoloxía da USC,

situou acima da mesa o concepto de 'fenda alimentaria', que relaciona a capacidade de produción coas necesidades de consumo dunha sociedade ou territorio. Aplicando á Galiza a metodoloxía, obtemos unha radiografía que en termos globais parecera falar de certa capacidade de autoabastecemento e

portanto unha 'aparente soberanía alimentaria'. Porén, ollando con máis pormenor, atopamos un sistema mui desequilibrado. Desequilibrado entre rexións e tamén desequilibrado na produción de distintos alimentos, a respecto das proporcións en que estes deben estar presentes nunha dieta. E

advertiu de que "estes desequilibrios menos visíbeis son un problema que compromete a sustentabilidade".

Ana Rodríguez, labrega e técnica do SLG especializada en PAC, foi moi crítica coas negociacións, en que "os números serven para embarullar e para que non se fale do que realmente se debería falar". Elabórase unha PAC "inintelixible agás para uns poucos funcionarios especializados de Bruxelas", evítanse debates comprometidos e nunca se concreta a suposta función equilibradora e redistribuidora da PAC. Mentres tanto, aliméntase a suposta contradición entre intereses das produtoras e produtores dos distintos territorios que vela a contradición real entre as pequenas producións e os fondos de investimento e terratenentes que cobran grandes contías da PAC.

PAC e Medio Ambiente: tecnoptimismo infundado e modelos importados

Andrés Castro, enxeñeiro técnico do SLG, incidiu na importancia da diversidade biolóxica e de paisaxes, factores que a PAC debería protexer. Porén, ignóraos ou, directamente, fomenta a súa desaparición. Para Castro, a 'nova' Política Agraria Común "só é verde de fachada e peca dun tecnoptimismo sospeitoso", e confrontou ese modelo coa agroecoloxía, "o único camiño para arrefriar o planeta a través da agricultura". Alertou do confusiónismo entre modelos agroecolóxicos e a simple certificación 'ecolóxica', ao alcance de empresas que acaparan terras, explotan laboralmente o seu persoal contratado, dependen de insumos externos e teñen pouco eficiencia,... creando un modelo análogo ao con-

vencional aínda que non utilice produtos químicos de síntese.

A responsábel de Agricultura, Desenvolvemento Rural e Alimentación Sustentábel de WWF España, Celsa Peiteado, participando por videoconferencia, denunciou que na PAC, a nivel estatal, o pagamento básico exclúe a práctica totalidade da superficie agraria pastoreada, discriminando negativamente fronte a modelos agrícolas intensivos nos mesmos territorios. Para Peiteado, a gandaría extensiva "debería ser un eco-esquema clave sempre e cando se abra a todas esas granxas agora excluídas". Tamén valora as posibilidades doutros eco-esquemas como a rotación de cultivos mellorada ou as cubertas vexetais vivas en cultivos

leñosos, fundamentais para minimizar a erosión nos climas mediterráneos.

O enxeñeiro agrícola Juan Castro denunciou un pacto tácito entre a Xunta e a Universidade para esquivar o debate público sobre a PAC, "un dereito que se nos nega e debemos reclamar". En ausencia de debate, políticas pensadas para sistemas ecolóxicos e modelos produiti-

vos doutros territorios impónense na Galiza para problemas que non existían, sen que se traballe en solucións propias. Para o enxeñeiro, isto é visíbel no deseño de eco-esquemas ou na tensión xerada pola obrigatoriedade dos inxectores de xurros, innecesarios e inviábeis na orografía galega e onde predomina unha alimentación do gando vacún ligada á base territorial.

A PAC e a alimentación das persoas: “É importante cultivarmos alimentos sans e que cheguen a toda a xente, non só a unhas elites”

Ester Comas, da asociación Justicia Alimentaria, denunciou un sistema alimentario *"pouco democrático que nos enferma, e que enferma máis as persoas con rendas máis baixas"*, e que se basea na explotación laboral das persoas, labregas ou xornaleiras. Para Comas, *"a fame no mundo é un problema político, non un problema técnico"*, e as solucións atópanse na agroecoloxía e nas políticas públicas alimentarias: compra pública de alimentos con criterios agroecolóxicos, regulamentación da publicidade e etiquetaxe sinxela e transparente, ou unha fiscalidade que facilite o acceso a alimentos saudábeis e penalice os máis insáns.

Dora Cabaleiro, labrega da cooperativa Ribeiregas, sinalou que *"é importante cultivarmos alimentos sans que cheguen a toda a xente que día a día está a lutar e a traballar, non só a unhas elites"*, e que para non

despistar ese obxectivo cumpran todas as posibilidades que se teñan a man. Para alén dos mercados locais e labregos, sinalou como liñas a compra pública de alimentos ou os mecanismos cooperativos para a cobertura mutua das necesidades alimentarias. Valorou tamén a importancia de fomentar a implicación da xente na produción e no coñecemento consciente de onde, como e quen produce os alimentos, transcendendo o papel pasivo en que o sistema alimentario dominante coloca as consumidoras.

Vitor Rodrigues, da CNA, Confederação Nacional da Agricultura, colocou en contraposición o desenvolvemento da PAC coa reivindicación de Soberanía Alimentaria que a Via Campesina definiu e instaurou hai xa 25 anos. Repasou, da perspectiva do Portugal, os inúmeros exemplos de como a PAC expulsa as pequenas producións e baleira

o campo. Ese é, ao seu ver, o maior equívoco da PAC: *"Sen persoas non hai agricultura, non hai sustentabilidade ambiental, preservación do valor cultural e natural da paisaxe, coesión territorial e social; sen persoas non hai soberanía alimentaria"*.

Marta Soler, da Universidad de Sevilla, definiu a PAC como unha política para as grandes multinacionais, apoiada na economía patriarcal que só ten en

conta o mercado, o capital e o traballo asalariado produtivo e ignora os traballos de cuidados ou a natureza. Soler denunciou o proceso de *"descampesinización, non só material mais tamén cultural"* que atravesa a nosa sociedade, que nos afasta do territorio e da produción de alimentos. Fronte a isto, reivindicou *"unha recampesinización coas labregas e labregos no centro e con perspectiva ecofeminista"*.

A PAC e as mulleres labregas Neoliberalismo e desigualdade

Sonia Vidal, da Executiva do SLG e do Comité Coordinador da Coordinadora Europea Via Campesina, introduciu a mesa con datos como que, na Unión Europea, a media de superficie que xestionan as mulleres labregas é de 6,4 hectáreas, fronte ás 14 hectáreas que traballan os homes. E lanzou a pregunta que subtitulaba a mesa: A PAC é feminista?. *"Está claro que non, nen en discurso nen en axenda"*, para Belén Verdugo, labrega agroecolóxica, activista de CERES e da revista Soberanía Alimentaria. *"Responde ao pacto entre capitalismo e patriarcado, o neoliberalismo que crea desigualdades e destrúe o medio rural"* mentres ignora outras maneiras de traballar e producións locais, artesanais e diversas. Salientou a necesidade do

traballo feminista, e o exemplo da campaña *#SOscampesinado*, articulada por espazos agroecolóxicos e ecofeministas de todo o estado para responder o feche de mercados labregos e os impedimentos para traballar a terra durante a pandemia.

"Como mulleres labregas, a PAC discrimínanos claramente", afirmou María Ferreiro, ganadeira e responsable da Secretaría das Mulleres do SLG, antes de analizar a construción desa discriminación. Sinalou que a xefatura recae en homes nun 77% e en mulleres nun 23% dos proxectos agrogandeiros na UE. *"Canto maior a explotación, máis porcentaxe de xefes homes; e faise diso un argumento para negar a viabilidade das explotacións xeridas por mulleres"*. Porén, sinalou pártese do pre-

conceito e da prioridade que a PAC dá a un modelo intensivo e produtivista que non é o que predomina entre as labregas.

Para Isabel Álvarez Vispo, vicepresidenta de Urgenci (rede global arredor da CSA, 'agricultura sustentada pola comunidade'), *"a PAC non mira ás mulleres, pero tamén non mira para a comunidade, non mira*

para os cuidados, non mira para todo aquilo invisibilizado e marcado como feminino polo sistema económico". Dende as análises da economía feminista, Álvarez Vispo defendeu que fronte a *"invisibilización dos fogares"* propia do sistema dominante, a agroecoloxía debe *"aproveitar a potencialidade de traelos para o campo do visíbel"*.